

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема: „Мотивация за одобрение и модели за позитивно себепредставяне при ученици от Спортни и Общообразователни училища. Сравнителен анализ“

за присъждане на ОНС „доктор“ по Научна област 3. „Социални, стопански и правни науки“; Професионално направление 3.2 „Психология“, Научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“

автор: Мария Георгиева Удева

научен ръководител: доц. д-р Наташа Ангелова

рецензент: доц. д.н. Стоил Мавродиев

Процедура и предоставени материали

Представеният от докторант Мария Удева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Н. Рилски“; включва всички необходими документи, в т.ч. автореферат и публикации по темата. Процедурата е законосъобразна.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд е разположен в полето на спортната психология и има за цел да установи влиянието на мотивацията за одобрение и моделите за позитивно себепредставяне върху спортните резултати при спортуващи и не спортуващи ученици от спортни и общообразователни училища.

Както добре отбелязва докторантката, мотивацията и изграждането на един спортист е комплексен и продължителен процес. Съществено значение има формирането не само на физически качества, но психични, респективно личностни качества, като мотивацията за одобрение и самооценката.

Тези професионални и личностни качества се приемат като предиктор за успешна спортна кариера и високо спортно майсторство. Именно това е и цел и задача на съвместната работа между треньор, спортист и спортен психолог.

Несъмнено е, че тематиката на дисертационния труд е актуална и непроучена в заложените параметри. Конструктите, предмет на труда не са изследвани в този възрастов период у нас.

Познаване на проблема

Мария Удева мотивира избора на темата добре в увода на дисертацията и демонстрира висока експертиза и компетентност по отношение на предмета на своето проучване. Въпросите на мотивацията и самооценката са разгледани диференцирано при двете групи ученици, което е позволило да се получат интересни резултати и да се открият някои тенденции. Добре са очертани ползите от подобно изследване по отношение както на подбора на спортуващите деца и подрастващи, така и по отношение на дългосрочната мотивация.

Методика на изследването

За реализирането на целта и задачите, и за доказване на хипотезите, докторантката е използвала адекватен изследователски инструментариум, включващ три теста.

Емпиричното изследване е построено върху добре осмислена концепция.

Обща характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд има класическа структура с обособени три основни глави, заключителна част, библиография и приложения, и е разгърнат в общ обем от 181 страници.

Първа глава на дисертационния труд е посветена на представянето на глобални проблеми на мотивацията, което е отправната точка за разглеждане на мотивационния процес конкретно в спорта. Както добре отбелязва М. Удева, изследванията и познаването на мотивацията в спорта са предпоставка за по-високи резултати при спортуващите, които имат редица положителни ефекти във времето.

Докторантката е изследвала някои недостатъци в изследванията на мотивацията в спорта при юноши, което ѝ е позволило да преодолее тези слабости при конструирането на своето изследване.

Авторката е съумяла да покаже колко сложен е въпросът за мотивацията в спорта, в частност при ученици от различни възрасти.

Изведени са основни теоретични позиции за мотивацията в спорта. Добро впечатление прави, че авторката се позовава на изследвания на български автори като Е. Герон, Томова, Желязкова, Янкулова и др. Открито е значението на изследванията на мотивацията в спорта.

Подчертава се важноста на нашето разбиране за това, което мотивира спортуващите и по-специално необходимостта треньорите да разберат нуждите на спортистите, което е свързано със създаването на естествена екипна култура.

Очертават се основните функции на мотивите.

Акцент се поставя върху взаимовръзката между удовлетвореността и аз-ефективността върху спортната дейност. В същия контекст се поставя и въпросът за това, в каква степен спортистите намират подкрепители да успеха си във външната среда (екстернален локус на контрола). Логично е позоваването на възгледите на А. Бандура; разгледана е концепцията за атрибуциите.

Подчертава се сложното взаимодействие между влиянието на външната среда и вътрешните собствени мотиви.

Разгледани са теориите за мотивацията за постижения.

Във връзка с мотивацията се дискутира въпросът за целепологането, удовлетвореността от себе си, собствената ефективност и др.

Логично, по-нататък е направена характеристика на юношеската възраст във връзка със спортната активност и дейност и по-професионално занимание със спорт.

Формирането на Личността в юношеската възраст, в полето на спортната психология е разгледан през теорията за чертите и формирането на идентичността. Това е позволило да се очертаят етапите, през които преминават спортуващите подрастващи, за да достигнат по по-високо спортно майсторство.

Изведени са характеристиките на подрастващата възраст – от половото съзряване до късното тийнейджърство.

Изследвани са мотивацията за спорт и аз-ефективността във визираната възраст.

Подчертава се съществената връзка на мотивацията със самооценката на спортиста.

Важен акцент в теоретичният анализ е въпросът за развитието на личността чрез спорт (параграф 4). На базата на съвременни изследвания се извеждат ефектите за подрастващата личност, която е мотивирана да се занимава активно със спорт. Ефектите са обособени в няколко оси – личностни черти, цялостно формиране на

личността, до – очаквани позитивни ефекти в бъдеще. Налага се обосноваването извод, че спортът има положителен ефект върху цялостното формиране на личността.

Друг акцент в работата е мотивацията за успех в спортната дейност и връзката с удовлетвореността.

Понятието „аз-ефективност“ в полето на спорта също е разгледано детайлно и задълбочено. И тук докторантката се позовава на водещи автори и теоретични ракурси. Разгледани са теории за аз-концепцията и връзката ѝ с мотивацията. Същите са изследвани във възрастов аспект.

Общата ми оценка за теоретичният анализ е, че той е информативен, задълбочен и разкрива взаимовръзките между изследваните явления.

Дизайнът на изследването показва добре осмислена концепция на труда. Целта, задачите и хипотезите са логично и смислово свързани. Целта е да проследят различията между учениците от спортни и от общообразователни училища по отношение на личностните конструкти: Аз-ефективност, мотивация за одобрение, мотивация за успех и страх от несполука (неуспех) и себепрепятстване, като същите са разгледани чрез няколко демографски характеристики.

Хипотезите са формулирани добре.

Броят на изследваните лица е достатъчен.

Методите за емпиричното изследване са релевантни на целта и възрастта на изследваните лица и включват три психологични теста.

Приложените статистически методи също съответстват на целта, задачите и хипотезите.

Анализът на резултатите следва логиката на доказване на хипотезите. В същото време се сравняват стойностите при ученици от спортни и общообразователни училища, което е целесъобразен подход.

Всички статистически процедури са приложени коректно. Получените данни са онагледени с графики и таблици.

Установени са статистически значими различия по отношение на изследваните конструкти.

Добро впечатление прави умението на докторантката да интерпретира съответните стойности. Мария Удева демонстрира много добри аналитични способности на емпиричната фактология, което проличава добре в дискусията и обобщението на цялото изследване.

Изводите и заключението са релевантни по отношение на резултатите от собственото изследване.

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приемам самооценката на формулираните приноси.

Осъщественото изследване е едно от малкото психологични изследвания при ученици от спортни училища, а компаративният анализ с общообразователни училища прави изследването ценно в научно и приложно отношение. Направено е задълбочено теоретично изследване на основните конструкти, предмет на дисертационния труд.

Създадена е оригинална концепция на дисертационния труд, позволяваща да се направи сравнителен анализ между ученици от спортни и общообразователни училища.

Реализирано е значимо емпирично изследване и са установени редица статистически значими различия при сравняването на двете групи.

Резултатите имат не само теоретична, но и приложна стойност и биха могли да бъдат използвани от спортни психолози, треньори, педагози и др.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Четирите публикации са пряко свързани с темата на дисертацията и са публикувани в научни сборници.

Лично участие на докторанта

Нямам съмнения, че докторантката е реализирала самостоятелно теоретичното и емпиричното изследване, както и анализа, и интерпретациите на резултатите.

В дисертацията не се установява наличие на плагиатство.

Автореферат

Авторефератът отразява коректно основните моменти от дисертационния труд в структурно и съдържателно отношение.

Мария Удева е използвала коректно литературните източници, които са цитирани съобразно утвърдените за такъв научен труд стандарти; на края е представена и библиографската справка. Библиографските източници са актуални и са на кирилица, и латиница.

В стилистично отношение работата е издържана добре.

Критични бележки и препоръки

Препоръчвам трудът да бъде издаден под формата на монография.

Заключение:

Дисертационният труд на Мария Удева отговаря на утвърдените стандарти. Същият е реализирана на много добро научно равнище.

Докторантката притежава висока психологическа подготовка.

Всичко това ми дава основание да дам своята категорична положителна оценка и да предложа на членовете на Научното жури да гласуват положително за присъждането на ОНС „доктор“ на Мария Удева по област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“; Професионално направление 3.2 „Психология“, Научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“.

Благоевград
25.10.2022 г.

Рецензент:
доц. д.н. Стоил Мавродиев